

KATARZE

M U S E L A P Ř I J Í T

Když se po nečekané demisi Klausovy vlády sešli zástupci koalice na zámku v Lánech k prvnímu jednání s prezidentem Václavem Havlem, seděl po jeho boku na první pohled nenápadný muž – politolog JIRÍ PEHE (42).

Doktor práv, který v emigraci za mořem začínal jako číšník v newyorské Vašatově restauraci a skoro dva roky byl hotelovým recepčním, absolvoval postgraduální studium politologie na Columbijské univerzitě. Pak se stal ředitelem východoevropských studií v newyorském Freedom House, publikoval v americkém tisku, přijal místo v mnichovské redakci Svobodné Evropy, aby se v roce 1994 v jejích službách objevil v Praze jako šéf týmu analytiků. Kromě toho psal komentáře do pražských deníků a přednášel na fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Od jara 1997 je navíc externím poradcem Václava Havla a od září téhož roku ředitelem odboru zahraniční politiky prezidentské kanceláře. Ten se vzápětí sloučil s odborem domácí politiky do jednoho celku – odboru politiky. Jiří Pehe tak vede tým asi třiceti lidí.

Bylo rozhodování vstoupit do služeb Hradu jednoduché?

Nabídku jsem zvažoval ve dvou rovinách. Osobně a mentálně jsem ji přijal okamžitě, znamenala pro mne obrovskou čest. V rovině praktické to bylo trochu složitější, protože ve Svobodné Evropě jsem pracoval v manažerské funkci americké organizace. Tudiž za americký plat. Dnes jsem však placen jako státní úředník a to – musím se přiznat – byla pro mne dosti velká finanční oběť. Tohle jsem rozvažoval, nicméně jsem to udělal.

Sledujete masmédiá, přednášíte studentům žurnalistiky. Jak vidíte současné české novináře? Často se mluví o jejich pohodlnosti, povrchnosti a neprofesionalitě ...

Vidím je jako skupinu, která se jako vše v této zemi vyvíjí. Ani ta starší generace novinářů není nikde zaseknutá. Umějí dělat řemeslo a záleží na mentalitě jedinců. Nejvyšší kvalita nejsou ti nejmladší. Mám však radost z toho, jak se novináři osvědčili v nedávné velké vnitropolitické krizi. Šlo o první skandál, kdy k tomu novináři jen nečichli, aby od toho za pár dní utekli. O skandálech loňského roku, kdy kolabovaly banky a ztrácely se miliardy, o těch se v novinách psalo nanejvýš dva až tři dny. Pak to vždy utichlo, jako by novináři ztratili zájem a motivaci.

Možná proto, že „bankovní kauzy“ jsou novinářsky hůře uchopitelné, vyžadují značnou erudici a nakonec mohou vyznít nežáživ-

ně. Zatímco politická aféra ODS je velmi barvitá, dotýká se všech osobností politické scény. A nezapomínejme na to, že kdyby nedošlo k poskytnutí anonymních informací dvěma televizím a jednomu deníku, nic by nevypuklo ...

To ano, ale novináři šli za skandálem bez bázně, ačkoliv na náměstí po nich dav házel vajíčka a křičel, že jsou zrádci. Byla to zkouška, v níž obstáli. Neřkám, že se v leccems novináři nemýlí. Je však mnohem důležitější, že tady po osmi letech dochází k procesu osamostatňování politické žurnalistiky od politické sféry. Lépe řečeno – osamostatňování novinářů.

Proč k němu dochází?

Některé novináři si možná připadali tak trochu jako zhrzené panny. Jako by je politický establishment jaksi zradil. Ale spíš šlo o vnitřní růst

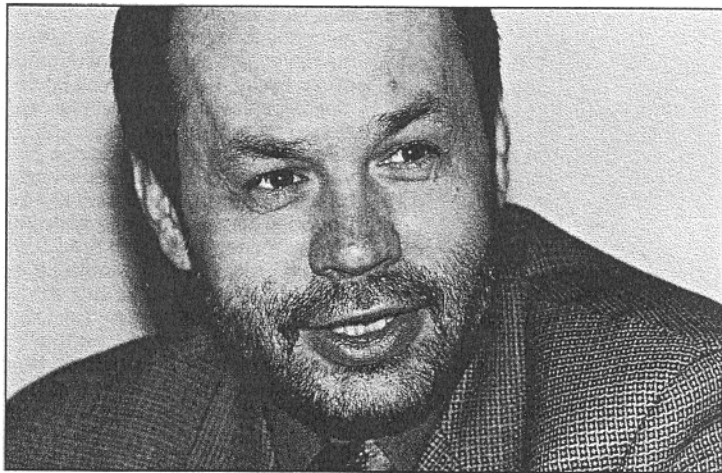
bití koalice a k pokusu existující politický systém změnit.

Katarze ovšem nemusí mít pouze pozitivní důsledky.

Jistě. Ale v každém případě je taková katarze pro tuhle zemi velmi nutná a důležitá politická zkušenost. Je to zkouška, jak náš politický systém bude fungovat, jak se zachová.

Současné české politice chybí silné osobnosti s vizí a koncepcí. A nelze se utěšovat, že je rychle najdeme. Dosavadní volební systém totiž jejich růstu nepřeje.

Tady jsou dva problémy. Za prvé – onen systém poměrného zastoupení, kdy regionální politici nemohou přicházet ze zdola, kde by se osvědčovali v konkrétních voličích a mohli se i prosadit proti stranickým grémii. Tím se veškerá politická diskuse zužuje na nepočtené elity čtyř

Jiří Pehe chce být v roli poradce jen když bude prezidentem Václavem Havlem

novinářů, kteří si řekli: *My jsme novináři, oni politici a každý děláme své řemeslo.* Takže novináři začali politiky sledovat, analyzovat a vytáhnout na ně nepřijemné věci. Média se tak dostala konečně do role hlídačského psa demokracie.

Byl skandál, jaký potkal ODS, tak úplně nečekaný?

Nechci si hrát na generála po bitvě, ale viděl jsem mnoho trendů jak v politickém, tak v ekonomickém životě, které alespoň v mém hodnocení směřovaly k jakési katarzi. Politický systém se zadřel, ztratil vnitřní energii a dynamiku, doblhal ... Od jara devadesát sedm to bylo víc než zřejmé. Krize nebo skandál ODS je věc zástupná. Určitě by nastala nějaká jiná krize, která by vedla k roz-

politických stran. Ty mezi sebou vedou slovní válku a vše pod nimi jako by bylo vyprázdněno.

Za druhé – vytvořili jsme mýtus české stability. Naše země nezažila pohyb politického kyvadla. V Polsku, kterému jsme se posmívali, se tak stalo pětkrát. Přičemž v prvních fázích postkomunistického vývoje to nebylo pro Poláky tak špatné, jak se nám mohlo zdát. Vyzkoušeli si, že důležitější než změny politiků je stabilita demokratického systému, který funguje. To mají Poláci dávno zažité. A současně s tím si vytvářeli nové elity. Do vlády přicházeli lidé, aby si na to takzvané sáhli, a proto je nyní v Polsku velká rezerva osobností. U nás, když přijde do vlády nová garnitura, tak se nejdříve bude

půl roku učit. Tohle nás ale logicky čeká a dost lidí se toho obává. Je síce neblahé, co se stalo, ale zároveň je důležité, že se tak stalo.

Nedávno jsem mluvil v severních Čechách s tamějším čelným funkcionářem ODS. S vážnou tváří prohlásil, že jakmile by se ujala vlády sociální demokracie, je rozhodnut emigrovat.

U nás ještě existuje nešťastné revoluční myšlení. Nedělám si velké iluze o české sociální demokracii. Nemyslím si však, že je horší, než byli postkomunisté v Maďarsku nebo v Polsku. Když jsem coby analytik sledoval, co říkali, než byli zvoleni, tak jsem se divil. Ale pak se dostali k moci a chováli se úplně jinak. Proč? Všechny státy, které opravdu usilují o vstup do Evropy, mají přesně nalajnované hřiště, na kterém mohou hrát. Jste-li však opoziční stranou sedm let, říkáte jiné věci, než které pak děláte, když jste u vlády. A to hřiště není najednou tři sta krát tři sta metrů, ale třeba jen tři krát tři metry. A za nápady, jako je dovozní přírůžka, by vás Evropská unie brzy klepla přes prsty. Podobně korigující proces probíhá však i u strany, která byla u vlády, a najednou je z ní strana opoziční. Zbavena okovů moci, které jí bránily v tom, aby se reformovala, se najednou může nadechnout a koncepčně přemýšlet. Žil jsem ve třech různých demokraciích – v USA, Německu, tady – a vím, že je velký rozdíl mezi chová-

politiku, když jsou v opozici a posílze u moci. Tl, co se jako opozičníci jevíli špatně, se nezfídka ukazují jako dobří vládcí. A naopak. Je to velmi nevypočitatelné.

Opuštěme parlamentní scénu a pojďme na Hrad. Co můžete prozradit o svých poradách s panem prezidentem?

Za normálního režimu, kdy je pan prezident na Hradě, máme porady několiikrát týdně. Některé řídí vedoucí kanceláře Ivan Medek, jiné jsou přímo s panem prezidentem. Jednu z méně formálních máme každý týden. V našem žargonu jí říkáme *polévková*. Je to vlastně oběd, při němž si šest nejbližších poradců s panem prezidentem dvě hodinky volně povídá. Pak bývají – zpravidla také jednou týdně – porady koncepční, kde se hovoří o různých věcech, které by měl prezident nějakým způsobem uchopit. Kromě toho existují porady programové. Za prezidentovy přítomnosti je schvalován návrh programu, který vypracovala různá oddělení. A pak jsou tu kontakty operativní. Václav Havel je přístupný, lze si s ním sednout nebo mu zatelefonovat a věci s ním prokonzultovat.

Taky se stává, že vám zatelefonuje o půlnoci?

Občas ano. Má-li urgentní věc, kterou potřebuje projednat či udělat. O půlnoci, ale taky klidně v sobotu v sedm hodin ráno. A pak na tom problému pracujete třeba celý víkend. Takhle práce nemá časové

mantinely. Protože stát nemá pracovní dobu, respektive má ji nepřetržitou.

Jistě ale máte vedle pevné pracovní náplně určitou pracovní dobu.

Do kanceláře přicházím kolem osmé ráno. Důležitou náplní mé práce je analytická složka, příprava podkladových materiálů pro prezidenta, aby se mohl kvalifikovaně rozhodovat. Kromě toho mám i reprezentativní funkce směrem k zahraničí. Pan prezident nemůže stihnout setkání s mnoha diplomaty a hosty. Ať už jde o lidi z ambasad, nebo návštěvy ze zahraničí. I když některé nejsou tak významné, aby se s nimi setkával, přesto nám přinášejí důležitá poselství. Chtějí diskutovat o české politice, našem vstupu do NATO nebo o jiných problémech. Takže je přijímám v prezidentově zastoupení. A totéž platí o představitelích domácí politiky.

Jak jste na tom s časem? Máte ho na sledování politické scény a na analýzu domácího a zahraničního tisku dostatek?

Hodně toho doháním ve svém volnu, hlavně o víkendech. Musím však říct, že na Hradě je vytvořen velmi dobrý systém, naprosto strukturovaný program. V něm mám vyhrazený čas na četbu tisku a nejrůznějších studií. Kromě toho dostávám svodky ze všech novin, z agentury ČTK a také materiály našeho analytického oddělení. Z pracovní doby, která v mém případě většinou přesahuje deset hodin denně, připadají na studium a četbu dvě hodiny.

Na místě prezidentova poradce nelze vydržet do penze.

Zatím počítám s tím, že tuhle práci budu vykonávat do lednové prezidentské volby. A kdyby Václav Havel nebyl zvolen, odcházím. Nena-stoupil jsem na Hrad, abych pracoval pro jiného prezidenta. □

JUDr. JIŘÍ PEHE (*1955 v Rokycanech), syn důstojníka čs. armády, po maturitě v Novém Jičíně studoval práva (byl ho víc zajímala astronomie a filozofie), po promoci nastoupil jako redaktor do nakladatelství Práce, psal povídky a básně, v roce 1981 emigroval s manželkou klasickou cestou – z Jugoslávie do Itálie (v kufru rakouského auta), žil v USA (1981–1988) a SRN (1988–1994). Strany jako politolog pouze analyzuje, k žádné neinklinuje. Za politiky budoucnosti považuje Petru Buzkovou, Stanislava Grosse, Michala Lobkowicze, Ivana Pilipa, Cyrila Svobodu, Karla Kühnla a Jiřího Skalického.